

С. А. Горбаченко

*к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту та інновацій
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

МОРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Важливою передумовою розвитку економіки України є ефективне використання її морського потенціалу, що є можливим лише за умови всебічного розвитку та комплексного використання потужностей галузей морського господарства.

У відповідності із Морською доктриною України морська діяльність – це використання ресурсів Азовського і Чорного морів, Керченської протоки та інших районів Світового океану на користь України шляхом провадження ефективної і безпечної морської господарської діяльності, сталої військово-морської діяльності та діяльності, пов'язаної з охороною державного кордону на морі [1].

Однією зі складових морської діяльності країни поряд із військово-морською, а також охороною державного кордону на морі, є морська господарська діяльність. До неї належать, насамперед, видобуток мінеральних ресурсів на морському шельфі, рибне господарство, морська рекреація, морський транспорт, портове господарство, суднобудування, судноремонт тощо.

Галузі що здійснюють морську діяльність утворюють морегосподарський комплекс, тобто складний комплекс взаємопов'язаних підприємств різного розміру та спеціалізації, взаємодія яких є обов'язковим елементом їх діяльності та сприяє розвитку морської галузі в цілому [2]. Щоб належати до морегосподарського комплексу галузь повинна бути безпосередньо пов'язана з морськими ресурсами (морський транспорт) або мати певний морський сегмент (туризм та рекреація).

У останні роки морське господарство України опинилося у складному становищі, що можна пояснити несприятливими кон'юнктурними тенденціями, загальним кризовим станом вітчизняної економіки, проблемами із залученням інвестицій у технологічну модернізацію, а також управлінською неузгодженістю.

Об'єкти морського господарства постійно постають зонами зіткнення інтересів різних бізнес-сфер (наприклад, туризму та портової діяльності), а також центральних і регіональних органів управління (адміністрація портів та міська влада). Крім того деякі об'єкти, зокрема мова йде про морські порти, знаходяться у державній власності, відтак для більш ефективного управління ці об'єкти потрібно або приватизувати, або розвивати на засадах концесії чи спільної діяльності.

Ключовим фактором підвищення ефективності та результативності функціонування, а також зміцнення конкурентоспроможності морського господарства є система управління. Управління морським господарством повинно здійснюватись з огляду на загальні принципи, а саме: цілеспрямованість, спланованість, компетентність, дисципліну, стимулювання, ієрархічність.

Принцип цілеспрямованості передбачає наявність конкретних цілей із визначеними кількісними результатами для кожного структурного елементу морського господарства, за умов визначення співвідношення цих цілей з необхідними ресурсами. В цьому контексті потрібно враховувати й альтернативні витрати, адже для морських та прибережних територій, зазвичай, існує декілька альтернативних варіантів використання.

В означеній ситуації вже недостатньо тільки координації та регулювання всієї кількості господарюючих та працюючих суб'єктів, задіяних у морській діяльності. З метою зняття існуючих і попередження майбутніх суперечностей та узгодження дій необхідне комплексне управління, яке б забезпечило раціональне використання морського середовища, його ресурсів і стійкий розвиток прибережних регіонів. При цьому повинен досягатися спільний пропорційний розвиток різних галузей та видів морської діяльності, орієнтований на максимальну інтегральну ефективність [3, с. 230].

Принцип плановості припускає складання певної програми управлінських дій та її подальшу реалізацію. Наразі у морегосподарській сфері прийнято декілька важливих документів щодо середньострокового та стратегічного розвитку, проте не вистачає

конкретних програм на регіональному рівні. Можливо ця проблема буде вирішена у межах формування стратегій об'єднаних територіальних громад.

Принцип компетентності ґрунтується на горизонтальному поділі праці. Його використання передбачає що кожний керівник та менеджер володіє як практичними навичками фахівця у своїй галузі, так і безпосередньо управлінськими якостями. До того ж важливими є особисті професійні навички менеджерів, їхня здатність до лідерства та вміння налагодити внутрішні та зовнішні комунікації.

З огляду на це, система управління морським господарством потребує змін у кадровому складі та професійному рівні менеджерів, що надасть можливість здійснити необхідну інноваційну трансформацію управлінської діяльності та забезпечити її подальшу ефективність. Процес професіоналізації управлінської діяльності у морському господарстві, доцільно здійснювати у наступні три етапи: первинна професійна освіта; адаптаційне професійне навчання для займання посади; навчання для отримання нового рівня знань і професійної компетенції.

Наразі в управлінській сфері морського господарства використовується більшість методів підвищення професіоналізації, проте відсутня їхня поетапна послідовність, що, в свою чергу, призводить до зменшення ефективності. Наприклад, проводяться колективні професійні управлінські тренінги, більшість учасників яких не має достатньої початкової бази знань з менеджменту. Або у означених тренінгах приймає участь одночасно занадто велика кількість фахівців. Крім того недостатньо використовуються такі методи навчання як «Case study», коучінг, блогінг.

Принцип дисципліни розуміє під собою безумовне виконання вказівок керівника, посадових обов'язків, директив, інструкцій, наказів. Для морегосподарського комплексу саме рівень дисципліни значною мірою визначає культуру управління.

Адже для будь-якої організації, яка прагне до активних змін, необхідно створити інноваційну, управлінську та підприємницьку культуру. Керівники як лідери повинні прагнути до індивідуальних

викликів і самовдосконалення. Необхідні лідери, які ставлять перед собою завдання бути у постійному процесі професійного навчання. Відповідно, єдиним шляхом, за яким економічна організація може створювати інноваційне середовище – це переосмислити старі шляхи діяльності і знайти нові можливості для інноваційного розвитку [4, с. 19].

Для реалізації принципу стимулювання необхідно визначити мотиваційні чинники працівників морських галузей та коло відповідних матеріальних і моральних стимулів. Якщо матеріальне стимулювання базується на особистій економічній зацікавленості працівників у результатах праці, то моральне виявляється у психологічному впливі на працівників. Як спонукальні мотиви при моральному стимулюванні працівників морського господарства можуть виступати потреба в приналежності, повага до професії, причетність до успіху.

Використання принципу ієрархічності базується на вертикальному поділу управлінської праці, тобто виділенні рівнів управління і підпорядкування нижчих рівнів управління вищим. Означений принцип визначає характер відносин між суб'єктами різних рівнів або різного підпорядкування. Реалізацію цього принципу ускладнює той факт, що окремі бізнес-одиниці вітчизняного морського господарства відрізняються не тільки господарськими аспектами, але й галузевим підпорядкуванням. Зокрема, керівництво об'єктами портового господарства здійснює Адміністрація морських портів України, морською рекреацією опікується Департамент туризму та курортів, транспортну діяльність контролює Міністерство інфраструктури тощо.

Запорукою сталого розвитку вітчизняного морського господарства в довгостроковій перспективі повинні стати: впровадження передових інноваційних технологій, модернізація основних фондів, технічне переоснащення та формування нової комплексної моделі управління. Одним із дієвих інструментів реалізації означених процесів є управлінські інновації, які, в свою чергу, створюють необхід-

ні умови для реалізації маркетингових, продуктових, технологічних та інших нововведень.

Література:

1. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF>. – Назва з екрана.
2. Филипенко А. О. Пріоритети розвитку морегосподарського комплексу України в умовах глобалізації : аналітична доповідь / А. О. Филипенко, В. В. Барішнікова / За ред. А. О. Филипенка; Регіон. філіал нац. ін-ту стратегіч. досліджень у м. Одесі. – Одеса : Фенікс, 2013. – 168 с.
3. Ломоносова О. Е. Морська діяльність: сутність, особливості та види / О. Е. Ломоносова, Д. А. Ломоносов, І. І. Надточій // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; Одеський національний економічний університет. – 2015. – Вип.1. – № 56. – С. 229-238.
4. Кузнецов Е. А. Науково-методологічні проблеми розвитку процесу професіоналізації менеджменту в Україні / Е. А. Кузнецов // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2017. – Т.16. – Вип. 1 (35). – С. 9-21.

Н. А. Добрянська

д. е. н., професор, професор кафедри адміністративного менеджменту та проблем ринку Одеського національного політехнічного університету

В. В. Попович

д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту Одеського державного аграрного університету

ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ФРАНЧАЙЗИНГУ

До інструментарію інноваційного розвитку вважаємо віднести інноваційну стратегію розвитку регіону. Під інноваційною стратегією, як правило, розуміють погоджену сукупність інноваційних рішень, що здійснюють визначальний вплив на діяльність підприємства.

Інноваційна стратегія забезпечує ефективну динаміку розвитку процесу відтворення на підприємстві [1].

Інноваційний шлях розвитку дозволяє віднайти нових споживачів, нові ринки, більш широко реалізувати внутрішні можливості підприємства.